

**Міністерство освіти і науки, молоді та спорту
України Житомирський державний університет
імені Івана Франка**

**Факультет післядипломної освіти та довузівської
підготовки Кафедра охорони праці та
цивільної безпеки**

Л.І.Малинівська, О.М.Алпатова

**Методичні рекомендації
до виконання практично-лабораторних занять та
самостійної роботи з
навчальної дисципліни «Цивільний захист»**

*для всіх спеціальностей за освітньо-кваліфікаційними
рівнями «спеціаліст» денного відділення*

Затверджено
на засіданні кафедри охорони праці
та цивільної безпеки

від _____ 2012 р. протокол № ____

Житомир 2012

УДК 355.58
ББК 68.9
М20

Рекомендовано до друку Вченою Радою Житомирського державного університету імені Івана Франка протокол № від 28 вересня 2012 року

Рецензенти:

Ковтун Т.І. – кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри охорони праці та безпеки життєдіяльності Житомирського національного агроекологічного університету

Ващенко М.О. – заступник начальника управління з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи

Методичні рекомендації до виконання практично-лабораторних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Цивільний захист» /Малинівська Л.І., Алпатова О.М. Житомир Вид-во ЖДУ І.Франка, 2012.-36 с.

Розроблені методичні рекомендації є системою методичних вказівок до виконання лабораторно-практичних занять та самостійної роботи і навчальної дисципліни «Цивільний захист» для всіх спеціальностей М освітньо-кваліфікаційними рівнями «Спеціаліст» денного відділення для кожного лабораторно-практичного заняття визначено мету, професійну спрямованість, вказано необхідний для роботи матеріал, подано методичні поради щодо виконання кожного завдання. Рекомендовано для студентів вищих навчальних закладів.

УДК 355.58
ББК 68.9
М20

© Малинівська Л.І., Алпатова О.М. 2012 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ.....	5
ЛАБОРАТОРНІ РОБОТИ.....	15
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	23
ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	25
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	33

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Цивільний захист» є нормативною дисципліною, що включається в навчальні плани як самостійна дисципліна обов'язкового вибору. Вона зберігає свою самостійність за будь-якої організаційної структури вищого навчального закладу.

Навчальний процес організується з урахуванням завдань, що вирішуються ВНЗ як об'єктом господарювання з використанням його навчально-матеріальної бази.

У процесі навчання необхідно виховувати у студентів усвідомлення важливості заходів цивільною захисту,

Метою вивчення дисципліни є формування у студентів здатності творчо мислити, вирішувати складні проблеми інноваційного характеру й приймати продуктивні рішення у сфері цивільного захисту (ЦЗ), з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності випускників, а також досягнень науково-технічного прогресу

Завдання вивчення дисципліни є формування у студентів здатності творчо мислити, вирішувати складні проблеми інноваційного характеру й приймати продуктивні рішення у сфері цивільного захисту (ЦЗ), з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності випускників, а також досягнень науково-технічного прогресу.

Освоївши програму навчальної дисципліни і
"Цивільний захист"

спеціалісти у відповідних напрямках підготовки, повинні бути здатними вирішувати професійні завдання з урахуванням вимог ЦЗ та володіти наступними головними професійними компетенціями для забезпечення реалізації вказаних завдань.

При проведенні практичних і лабораторних занять створюється тактична обстановка, яка сприятиме розвитку у студентів творчого мислення, уміння вирішувати певні завдання на фоні спеціальної обстановки, виробленню практичних навиків при проведенні оцінки обстановки, освоєння практичних навиків при проведенні рятувальних та інших невідкладних робіт.

Практичне заняття № 1

Тема: Роль і завдання, організаційна структура і сили цивільної оборони України.

Мета - це теоретична підготовка студентів з організації цивільної оборони (ЦО) держави, області, міста, району, селища, об'єкту господарювання, навчального закладу для захисту населення в надзвичайних ситуаціях (НС).

Професійна спрямованість: майбутній спеціаліст повинен знати організацію, сили і засоби ЦО за місцем своєї професійної діяльності та навчити організації захисту працюючих на цьому об'єкті господарювання (навчальному закладі).

Теоретичні питання:

1. Роль завдання і місце ЦО України в державній системі безпеки -захисту населення при НС.
2. Організаційна структура і сили ЦО України.
3. Формування ЦО і порядок їх створення.
4. Організація і планування підготовки ЦО об'єкта господарювання (ЗОШ).

Основні поняття: цивільний захист, об'єкт господарювання, сили ЦО, спеціалізовані формування, невоєнізовані формування.

Практичне завдання:

1. Ознайомлення із станом цивільної оборони в сучасних умовах в Україні.
2. Ознайомлення з основними завданнями, силами і засобами ЦО.

Хід роботи

Матеріал і обладнання: навчальні таблиці, стенди, схеми, топографічні мапи України, відеофільм.

Методика виконання:

1. Розглянути закони України «Про Цивільну оборону України» від 1993 та 1999 р.р. та інші закони цивільну оборону і записати назви і основні вимоги законів і інших керівних документів про цивільну оборону (Цивільний захист) нашої держави.
2. Розглянути організаційну структуру і сили ЦО України, області, міста, сільського району, об'єктів господарювання, школи.
3. Розглянути основні положення про Єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації (ЄДСНС) техногенного та природного характеру.
4. Записати завдання ЄДСНС та її підсистем і рівнів (загальнодержавного, регіонального, місцевого та об'єктового).

Запитання для самооцінки і самоконтролю:

1. Назвіть основні заходи реалізації завдань ЦО.
2. Дайте характеристику основних елементів організаційної структури ЦО (керівництва, штабів, служб, евакуаційних і евакоприймальних комісій та сил ЦО).
3. Записати організаційну структуру ЦЗ навчального закладу (на прикладі нашого університету).

Список рекомендованої літератури:

Основна література:

1. Стсблюк М. І. Цивільна оборона: Підручник. - К.: Знання, 2006.
2. Міценко І. М., Мезенцова О. М. Цивільна оборона: Навчальний посібник. Чернівці: Книги ХХІ, 2004.-404с.
3. Цивільна оборона / Під ред. В. С. Франчука. - Львів. Афіша, 2000.

Додаткова:

1. Закон України «Про Цивільну оборону України», ВРУ, № 2974-ХІІ, 1993р., № 533 ХІV. 1999р., Київ.
2. Закон України «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру», УПУ № 1809 - ІІІ, 2000р., Київ.
3. «Положення про цивільну оборону України». Постанова КМУ, № 299, 1994 р., Київ,
4. «Про єдину державну систему запобігання і реагування на НС техногенного та природного характеру». Постанова КМУ, № 1198, 1998 р., Київ.
5. «Концепція захисту населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій», Указ Президент України, 1999 р., Київ.

Практичне завдання № 2

Тема: Захисні споруди і вимоги до них.

Мета: Показати студентам засоби колективного захисту населення від зброї масового ураження, навчити студентів користуватися ними. Професійна спрямованість: Майбутній вчитель повинен навчити учнів користуванню засобами колективного захисту від зброї масового ураження на уроках з ЦЗ, які буде проводити в ЗОШ з 1 по 11 клас.

Теоретичні питання:

1. Захисні споруди ЦО. Класифікація і вимоги до них.
2. Організація укриття населення в захисних спорудах.
3. Системи життєзабезпечення та санітарно - гігієнічні нормативи для ЗС.

Практичне завдання:

1. Записати основні вимоги до інженерних споруд закритого типу -сховищ.
2. Записати основні вимоги до протирадіаційних укриттів (ПРУ).
3. Записати основні вимоги до найпростіших укриттів.
4. Записати поділ захисних споруд за місткістю, призначенням, місце розташуванням, термінами будівництва, захисними властивостями з врахуванням характеристик класифікації: Ступенем захисту від навколишнього тиску ($P/\text{см}^2$); Коефіцієнту захисту (ослаблення);

Хід роботи:

Матеріали і обладнання: таблиці, схеми, розрахункові довідники щодо санітарно - гігієнічних вимог, режимів вентиляції, коефіцієнтів ослаблення в залежності від класу захисту споруд, а також обладнання, яким об'лаштовані ці споруди.

Методика виконання:

1. Розглянути інженерний захист населення в захисних спорудах: ПРУ, найпростіших укриттях.
2. Відвідати типове сховище університету, яке вбудоване в гуртожитку №1 (записати основні характеристики приміщення сховища, систему електропостачання і зв'язку, водопостачання і каналізації, опалення, тощо.)
3. Відвідати типове протирадіаційне укриття, розміщене в гуртожитку №3 університету, записати основні характеристики ПРУ (записати основні характеристики приміщення сховища, систему електропостачання і зв'язку, водопостачання і каналізації, опалення, тощо).
4. Відвідати типові найпростіші укриття - підвальними приміщеннями корпусу №2 та спорткомплексу.

Запитання для самооцінки та самоконтролю:

1. Які приміщення та обладнання обов'язково повинні мати швидко збудовані сховища?
2. На якій відстані повинен бути розташований аварійний вихід вбудованого сховища (методика розрахунку, за якою формулою)?
3. Від яких небезпечних факторів (крім радіаційних) захищають ПРУ?

Список рекомендованої літератури:

Основна література:

1. Викова О.В., Болієв О.В., Деревинський Д.М., Єлісєєв В.Н., Миронець С.М., Осипенко СІ., Півень Ю.О. та інш. Основи цивільного захисту: Навч. посібник К: 2008.- 223 с.
2. Васійчук В.О., Гончарук В.Є., Качан СІ., Мохняк С.М. Основи цивільного захисту: Навч. посібник / Львів, 2010.- 384 с.

5. Михайлюк В.О. Цивільний захист: Навчальний посібник. Ч.3: Цивільна оборона. - Миколаїв: УДМТУ, 2002.-155 с.
- 6 Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навч. посібник- К:Центр учбової літератури, 2008- 158 с.
7. Осипенко С.І., Іванов А.В. "Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту". Навчальний посібник. -К., 2008. -286с.
8. Русаловський А.В., Вендичанський В.Н. Цивільний захист: Навч. Посібн./За наук.ред. Запорожця О.І., -К.: АМУ, 2008, -250с.
9. Стеблюк М.І. Цивільна оборона та цивільний захист: Підручник- К:Знання-Прес, 2007.- 487 с.
9. Суслі С.Т., Заплатинський В.М., Харамда Г.М. Цивільний захист: Навч. посібник/ Заред.. проф.. М.О. Біляковича-К.: Арістей, 2007-386 с.

Додаткова:

1. Закон України «Про Цивільну оборону України», ВРУ, № 2974 - XII, 1993р., № 555 - XIV, 1999р., Київ.
2. Закон України «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру», УПУ № 1809 — III, 2000р., Київ.

Практичне завдання № 3

Тема: Організація навчання з цивільного захисту населення та формувань.

Мета: націлити студентів на необхідність завчасної підготовки керівного й командно-начальницького складу, сил ЦЗ, всього населення країни до дій в будь-якій обстановці мирного та воєнного часу.

Професійна спрямованість: майбутній фахівець має проводити заняття з ЦО за місцем своєї професійної діяльності і навчати населення та учнів захищати при НС себе, матеріальні цінності тощо.

Теоретичні питання:

1. Організація та завдання навчання населення з ЦЗ.
2. Принципи, цілі, форми та методи навчання з ЦЗ.
3. Планування та організація навчання з ЦЗ працівників і о/с формувань об'єкта господарювання (на прикладі нашого університету).
4. Морально-психологічна підготовка населення та формувань.

Практичне завдання:

1. Записати основні завдання навчання населення з ЦЗ.
2. Записати форми і методи підготовки з ЦЗ населення.

Хід роботи:

Матеріали і обладнання: таблиці, схеми, керівні документи про цивільний захід України, організаційно-методичні вказівки, типова програма навчання населення з ЦЗ, зразки навчально-методичної документації, журнали обліку занять і ін., прилади, засоби індивідуального захисту.

Методика виконання:

1. Записати підготовку з ЦЗ для:
керівного складу;
командно-начальницького і рядового складу
невоєнізованих формувань;
робітників і службовців, які не входять до складу
формувань; населення, яке не зайнято у сфері виробництва та
обслуговування; учнів та студентів.
2. Записати перелік керівних документів, за якими на об'єкті
господарювання організовується підготовка з ЦЗ.
3. Записати види навчань, їх зміст та перелік документації,
що розробляється під час підготовчого періоду навчань.
4. Записати основні напрямки, форми і методи пропаганди
ЦЗ та шляхи підвищення морально-психологічної підготовки.

Запитання для самооцінки та самоконтролю:

1. Як проводиться планування та облік підготовки з ЦЗ?
2. Назвіть форми і методи підготовки з ЦЗ населення, яке не
зайняте у сфері виробництва та обслуговування.

Список рекомендованої літератури:

Основна:

1. Бикова О.В. Болієв О.В., Деревинський Д.М., Єлісєєв В.Н.,
Миронець С.М., Осипенко СІ., Півень Ю.О. та інш. Основи
цивільного захисту: Навч. посібник К: 2008.- 223 с.
2. Васійчук В.О., Гончарук В.Є., Качан СІ., Мохняк С.М. Основи
цивільного захисту: Навч. посібник / Львів, 2010.- 384 с.
3. Гончарук В.Є., Качан СІ., Орел С.М., Пуцило В.І., «Оцінка
обстановки у надзвичайних ситуаціях». Навчальний посібник,
Видавництво НУ «Львівська політехніка». Львів, 2004р.,-136с.
4. Євдін О.М., Могильниченко В.В. та ін. Захист населення і
територій від надзвичайних ситуацій. Т.1. "Техногенна та
природна небезпека". Т.3."Інженерно-технічні заходи цивільного
захисту (цивільної оборони) та містобудування".Посібник.- К.:
КІМ, 2007, 2008.- 636 а,- 152 с.

5. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навч. посібник- К: центр учбової літератури, 2008- 158 с.
6. Осипенко С.І., Іванов А.В. "Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту". Навчальний посібник. -К., 2008. -286с.
7. Русаловський А.В., Вендичанський В.Н. Цивільний захист: Навч. Посібн./За наук.ред. Запорожця О.І., -К.: АМУ, 2008, -250с.
8. Стеблюк М.І. Цивільна оборона та цивільний захист: Підручник- К: Знання-Прес, 2007.- 487 с.

Додаткова:

Закон України «Про Цивільну оборону України», № 2974 - XII , 1993р., № 555-XIV, 1999р. Київ.

Практичне заняття №4

Тема: Дії населення при надзвичайних ситуаціях.

Мета: ознайомити майбутніх фахівців з порядком дій при НС (усвідомлення завдання, оцінка обстановки, прийняття рішення, проведення рятувальних і інших невідкладних робіт).

Професійна спрямованість: вчитель повинен навчати дітей в зоні захисту під час загрози або виникнення НС техногенного, природного або воєнного характеру.

Теоретичні питання:

1. Порядок оповіщення учасників навчально-виховного процесу навчального закладу при НС.
2. Дії при НС природного характеру (повенях, землетрусах, ураганах, смерчах, буревіях, зсувах, лісових і торф'яних пожежах).
3. Дії при НС техногенного характеру (при пожежах, аваріях на АЕС з наступним радіоактивним забрудненням території, при аваріях на хімічно-небезпечному об'єкті, а також при виникненні військових конфліктів).
4. Організація евакуації населення з осередку ураження при НС.

Практичне завдання:

1. Ознайомлення з порядком дій при НС.
2. Надання першої медичної допомоги.

Хід роботи:

Матеріали і обладнання: таблиці, схеми, відеофільми з теми заняття; засоби індивідуального захисту органів дихання та шкіри; медичні засоби захисту; манекен-тренажер «Максим - 2».

Методика виконання:

1. Записати основні поняття та порядок дій при НС природного та техногенного характеру.
2. Записати засоби медичного захисту.

3. Записати сутність евакуаційних заходів при катастрофічних пожежах, затопленнях та інших НС.

Запитання для самооцінки та самоконтролю:

1. Записати основні рекомендації щодо харчування в зонах радіоактивного забруднення.
2. Записати лікарські засоби і лікарські рослини, які використовуються для послаблення дії радіації і радіонуклідів на організм людини.

Список рекомендованої літератури:

Основна:

1. Бикова О.В. Болієв О.В., Деревинський Д.М., Єлісєєв В.Н., Миронець С.М., Осипенко СІ., Півень Ю.О. та інш. Основи цивільного захисту: Навч. посібник К: 2008.- 223 с.
2. Васійчук В.О., Гончарук В.Є., Качан СІ., Мохняк С.М. Основи цивільного захисту: Навч. посібник / Львів, 2010.- 384 с.
3. Гончарук В.Є., Качан СІ., Орел С.М., Пуцило В.І., «Оцінка обстановки у надзвичайних ситуаціях». Навчальний посібник, Видавництво НУ «Львівська політехніка». Львів, 2004р.,-136с.
4. Євдін О.М., Могильниченко В.В. та ін. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій. Т.1. "Техногенна та природна небезпека". Т.3."Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони) та містобудування".Посібник.- К.: КІМ, 2007, 2008.- 636 с,- 152 с.
5. Михайлюк В.О. Цивільний захист: Навчальний посібник. Ч.3: Цивільна оборона. - Миколаїв: УДМТУ, 2002.- 155 с.
- 6 Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навч. посібник- К: Центр учбової літератури, 2008- 158 с.
7. Осипенко СІ., Іванов А.В. "Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту". Навчальний посібник. -К., 2008. -286с.

Додаткова:

Практикум для медсестер ГО/ Под. ред.. И. В. Новикова, 1989.

Практичне заняття №5

Тема: Методика підготовки і проведення занять з ЦЗ з учнями загальноосвітніх шкіл.

Мета: ознайомити студентів з методикою проведення занять з ЦО в загальноосвітніх школах в цілях набуття учнями теоретичних знань та практичних навичок у виконання завдань ЦО.

Професійна спрямованість: студенти університету - це майбутні командири психогмізованих формувань ЦО у школі та вчителі, які будуть проводити заняття з ІДО.

Теоретичні питання:

1. Роль і завдання підготовки учнів з ЦЗ в ЗОШ.
2. Організація навчання з ЦЗ в ЗОШ.
3. Зміст, методика і особливості навчання з ЦО в ЗОШ.
4. День проведення ЦЗ у школі.

Практичне завдання:

1. Ознайомлення з програмою з ЦЗ для учнів ЗОШ.
2. Ознайомлення з методикою, особливостями вивчення і змістом навчальної дисципліни «ЦЗ» в ЗОШ.
3. Розгляд рекомендацій щодо організації проведення «Дня ЦЗ» в ЗОШ.

Хід роботи:

Матеріали і обладнання: таблиці, схеми, відеофільми з теми заняття; засоби індивідуального захисту органів дихання та шкіри; медичні засоби захисту; манекен-тренажер «Максим - 2».

Методика виконання:

1. Записати тематичний розгорнутий план-конспект проведення заняття з ЦО.
2. Записати засоби індивідуального захисту для учнів.
3. Записати засоби профілактичних заходів від радіаційних, хімічних і біологічних уражень.
4. Скласти план евакуації учнів (студентів) з осередку ураження (будівлі школи, факультету).

Запитання для самооцінки та самоконтролю:

1. Записати основні етапи проведення рятувальних робіт в осередках комбінованого ураження.
2. Записати основні сили й засоби, що залучаються для проведення рятувальних та інших невідкладних робіт.

Список рекомендованої літератури:

1. Бикова О.В., Болієв О.В., Деревинський Д.М., Єлісєєв В.Н., Миронець С.М., Осипенко С.І., Півень Ю.О. та інші. Основи цивільного захисту: Навч. посібник К: 2008.- 223 с.
2. Васійчук В.О., Гончарук В.Є., Качан С.І., Мохняк С.М. Основи цивільного захисту: Навч. посібник / Львів, 2010.- 384 с.
3. Гончарук В.Є., Качан С.І., Орел С.М., Пуцило В.І., «Оцінка обстановки у надзвичайних ситуаціях». Навчальний посібник, Видавництво НУ «Львівська політехніка». Львів, 2004р.,-136с.

4. Євдін О.М., Могильниченко В.В. та ін. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій. Т.1. "Техногенна та природна небезпека". Т.3. "Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони) та містобудування". Посібник.- К.: КІМ, 2007, 2008.- 636 а,- 152 с.
5. Михайлюк В.О. Цивільний захист: Навчальний посібник. Ч.3: Цивільна оборона. - Миколаїв: УДМТУ, 2002.- 155 с.
6. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навч. посібник- К: Центр учбової літератури, 2008- 158 с.
7. Осипенко СІ., Іванов А.В. "Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту". Навчальний посібник. -К., 2008. -286с.
8. Русаловський А.В., Вендичанський В.Н. Цивільний захист: Навч. Посібн./За наук.ред. Запорожця О.І., - К.: АМУ, 2008, -250с.
9. Стеблюк М.І. Цивільна оборона та цивільний захист: Підручник- К: Знання-Прес, 2007.- 487 с.

Лабораторна робота №1

Тема Прилади радіаційної розвідки і дозиметричного контролю.

Мета: Навчити студентів працювати з дозиметричними приладами та правильно інтерпретувати результати і показання приладів.

Професійна спрямованість: відомо, що заняття з ЦЗ в ЗОШ починаються з першого класу і ведуть їх класні керівники, тому у майбутніх учителів повинен бути професійний інтерес до вивчення теоретичних питань і набуття навичок з цієї теми. Це стосується фахівців іншого професійного спрямування.

Теоретичні питання:

1. Класифікація, призначення та принцип дії приладів радіаційної розвідки.
2. Методи реєстрації та характеристика іонізуючих випромінювань.
3. Одиниці виміру іонізуючих випромінювань та допустимі дози.
4. Вимірювачі: ДП-5А/Б,В/; дозиметри ДП-22В, ДП-24, ДП-64, ІД-1, ІД-11, ДП-70.

Практичне завдання:

1. Записати технічні характеристики та будову приладів радіаційної розвідки ДП-5А (Б); ДП-70, ІД-11 та ДП-3Б.
2. Записати будову та підготувати до роботи прилади дозиметричного контролю:
дозиметри ДКП-50А (комплекти дозиметрів ДП-24 і ДП-22В);
☐ індивідуальні дозиметри ІД-1;
3. Записати методику визначення дози опромінення.

Хід роботи:

Матеріал та обладнання: таблиці, стенди, макети, схеми, прилади радіаційної розвідки дозиметричного контролю.

Запитання для самооцінки і самоконтролю:

1. Записати правила вимірювання радіоактивного забруднення?
2. Записати методи індикації іонізуючих випромінювань, які використовуються в роботі дозиметричних і радіометричних приладів.

Список рекомендованої літератури:

1. Викова О.В., Болісв О.В., Деревинський Д.М., Єлісєєв В.Н., Миронець С.М., Осипенко С.І., Півень Ю.О. та інші. Основи цивільного захисту: Навч. посібник К:2008--223 с.
2. Васійчук В.О., Гончарук В.Є., Качан С.І., Мохняк С.М. Основи цивільного захисту; Навч. посібник / Львів, 2010.- 384 с.
3. Гончарук В.Є.-> Качан С.І., Орел С.М., Пуцило В.І., «Оцінка обстановки у надзвичайних ситуаціях». Навчальний посібник, Видавництво НУ «Львівська політехніка». Л^ьВ^ь, 2004р.,-136с.
4. Євдін О.М., Могильниченко В.В. та ін. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій. Т.1. "Техногенна та природна небезпека". Т-3."Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони) та містобудування-Посібник_К:- КІМ> 2007' 2008--636 с'_ 152 с-
- 5- Михайлюк Р- Цивільний захист: Навчальний посібник. Ч.3: Цивільна оборона _ Миколаїв: УДМТУ, 2002.-155 с.
- 6 Михайлюк Б.О-> Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навч. посібник- К: Центр учбової Літератури, 2008.- 158 с.
- 7-Осипенко С-І> Іванов А.В. "Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту" Навчальний посібник. -К., 2008. -286с.
- 8- Русаловський А.В., Вендичанський В.Н. Цивільний захист: Навч. Посібн/Запорожця О.І., -К.: АМУ, 2008, -250с.
9. Стеблюк У-І- Цивільна оборона та цивільний захист: Підручник- К: Знання-Прес, 2007.-487 с.
9. Суслі Т., Заплатинський В.М., Харамда Г.М. Цивільний захист: Навч. посібник/ За ред. проф- М.О. Біляковича-К.: Арістей, 2007-386 с.

Лабораторна робота № 2

Тема: Прилади хімічної розвідки

Мета: Навчити студентів працювати з приладами хімічної розвідки та правильно інтерпретувати™ результати і показання приладів.

Професійна спрямованість: відомо, що в загальноосвітній школі проводяться заходи з Цивільної оборони в повному обсязі, як і в інших закладах (об'єктах господарювання). Тому майбутній фахівець повинен мати теоретичну підготовку і практичні навички з цієї теми.

Теоретичні питання:

1. Класифікація, призначення та принцип дії приладів хімічної розвідки.
2. Прилади ВПХР, ПХР, НПХР, ПХР-МВ.
3. Визначення отруйних речовин (ОР) у повітрі за допомогою ПХР.
4. Методи визначення ОР приладом ВПХР у задимленому повітрі.
5. Визначення в повітрі не небезпечних хімічних речовин (НХР) хлору, аміаку, окису вуглецю, окису азоту за допомогою універсального газосигналізатора УГ-2.

Практичне завдання:

1. Записати будову, технічні характеристики та правилами роботи з приладами хімічної розвідки: ПХР-МВ, автомобільною лабораторією.
2. Записати правила визначення ОР в ґрунті та сипучих матеріалах.

Хід роботи:

Матеріали і обладнання: таблиці, стенд, схеми, інструкції. Прилади ВПХР, ПХР, ПХР-МВ, УГ-2, індикаторні трубки, досліджувані матеріали (ґрунт, сипучі продукти), засоби індивідуального захисту, в яких будуть проводитись дослідження.

Методика виконання:

1. Підготувати до роботи прилад хімічної розвідки ВПХР та індикаторні трубки. Записати порядок роботи з приладами та індикаторними трубками.
2. Записати зміни кольору індикаторів в залежності від виду ОР, визначеного типу ОР та її приблизної концентрації.
3. Записати порядок роботи та правила визначення отруйних речовин в задимленому повітрі приладом ПХР.
4. Записати правила роботи з НХР та порядок визначення отруйних речовин.

Запитання для самооцінки та самоконтролю

Записати визначення ОР в сипучих матеріалах.

Список рекомендованої літератури:

1. Бикова О.В. Болієв О.В., Деревинський Д.М., Єлісєєв В.Н., Миронець С.М., Осипенко СІ., Півень Ю.О. та інші. Основи цивільного захисту: Навч. посібник К: 2008.-223 с.
2. Васійчук В.О., Гончарук В.Є., Качан СІ., Мохняк СМ. Основи цивільного захисту: Навч. посібник / Львів, 2010.-384 с.

3. Гончарук В.С., Качан СІ., Орел С.М., Пуцило В.І., «Оцінка обстановки у надзвичайних ситуаціях». Навчальний посібник, Видавництво НУ «Львівська політехніка». Львів, 2004р., -136с.
4. Михайлюк В.О. Цивільний захист: Навчальний посібник. Ч.3: Цивільна оборона. Миколаїв: УДМТУ, 2002.- 155 с.
5. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навч. посібник- К: Центр учбової літератури, 2008.- 158 с.
6. Русаловський А.В., Вендичанський В.Н. Цивільний захист: Навч. Посібн./За наук.ред. Запорожця О.І., -К.: АМУ, 2008, -250с.
7. Стеблюк М.І. Цивільна оборона та цивільний захист: Підручник- К: Знання-Прес, 2007.- 487 с.

Лабораторна робота №3

Тема: Оцінка радіаційної і хімічної обстановки.

Мета: Навчити майбутніх фахівців швидко виявляти небезпеку ураження людей радіоактивними, отруйними та сильнодіючими отруйними речовинами і оцінювати радіаційну, хімічну обстановку з урахуванням її впливу на організацію спасіння людей.

Професійна спрямованість: Вчитель чи фахівець іншої професії повинен правильно орієнтуватись при загрозі ураження людей, вміти проводити оцінку обстановки, яка склалась на території школи чи населеного пункту для прийняття рішень із запобігання або зменшення наслідків ураження та надання допомоги потерпілим.

Теоретичні питання:

1. Оцінки радіаційної обстановки після ядерного вибуху та при аварії на АЕС.
2. Оцінка хімічної обстановки та прогнозування наслідків впливу НХР.
3. Приклади розв'язування задач з ЦЗ.

Практичне завдання:

1. Ознайомлення з методикою оцінки радіаційної обстановки після ядерного вибуху та при аварії на атомній електростанції.
2. Ознайомлення з методикою оцінки хімічної обстановки при аваріях на хімічно небезпечних об'єктах.

Хід роботи Матеріал та обладнання: топографічні мапи, схеми зон радіоактивного та хімічного зараження місцевості, таблиці, лінійки, олівці, довідники з оцінки радіаційної та хімічної обстановки. Прилади хімічної розвідки тощо.

Методика виконання 1. Записати методику проведення оцінки радіаційної обстановки методом прогнозування та радіаційної розвідки.

2. Записати методику проведення оцінки обстановки, яка може скластися на місцевості під час аварії на ХНО.

3. Розв'язання типових задач.

Список рекомендованої літератури:

1. Бикова О.В., Болієв О.В., Деревинський Д.М., Єлісєєв В.Н., Миронець С.М., Осипенко С.І., Півень Ю.О. та інш. Основи цивільного захисту: Навч. посібник К: 2008.- 223 с.
2. Васійчук В.О., Гончарук В.Є., Качан С.І., Мохняк С.М. Основи цивільного захисту: Навч. посібник / Львів, 2010.- 384 с.
3. Гончарук В.Є., Качан С.І., Орел С.М., Пуцило В.І., «Оцінка обстановки у надзвичайних ситуаціях». Навчальний посібник, Видавництво НУ «Львівська політехніка». Львів, 2004р.,-136с.
4. Євдін О.М., Могильниченко В.В. та ін. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій. Т.1. "Техногенна та природна небезпека". Т.3."Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони) та містобудування".Посібник.- К.: КІМ, 2007,2008.- 636 с,-152 с.
5. Михайлюк В.О. Цивільний захист: Навчальний посібник. Ч.3: Цивільна оборона. - Миколаїв: УДМТУ, 2002.-155 с.
6. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навч. посібник- К: Центр учбової літератури, 2008- 158 с.
7. Осипенко С.І., Іванов А.В. "Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту". Навчальний посібник. -К., 2008. -286с.
8. Русаловський А.В., Вендичанський В.Н. Цивільний захист: Навч. Посібн./За наук.ред. Запорожця О.І., -К.: АМУ, 2008, - 250с.
9. Стеблюк М.І. Цивільна оборона та цивільний захист: Підручник- К: Знання-Прес, 2007.- 487 с.
9. Сусло С.Т., Заплатинський В.М., Харамда Г.М. Цивільний захист: Навч. посібник/ Заред.. проф.. М.О. Біяковича-К.: Арістей, 2007-386 с.

Додаткова:

Довідники з оцінки радіаційної та хімічної обстановки.

Лабораторна робота №4

Тема: Медичні та індивідуальні засоби захисту.

Мета: Показати студентам сучасні засоби індивідуального захисту (ЗІЗ) та медичні засоби і допомогти їм набути практичних навичок застосування цих засобів.

Професійна спрямованість: майбутній фахівець повинен знати і володіти навичками медичного та індивідуального захисту у надзвичайних ситуаціях.

Теоретичні питання:

1. Методика оволодіння та застосування засобів індивідуального захисту (ЗІЗ) при НС.
2. Фільтруючі та ізолюючі засоби захисту.
3. Засоби захисту органів дихання.
4. Засоби захисту шкіри.
5. Медичні засоби захисту.

Практичне завдання:

1. Ознайомлення з індивідуальними засобами захисту органів дихання та методикою їх використання.
2. Ознайомлення з засобами захисту шкіри.
3. Вивчення медичних засобів захисту.

Хід роботи:

Матеріали та обладнання:

1. Навчального класу: Навчальні таблиці, стенди, макети, ОКЗК, ОЗК, Л-1.КЗД.
2. Робочого місця: протигази, респіратори, АІ-2, ІПП-8, ІПП.

1. Робота з засобами захисту органів дихання (фільтруючими та ізолюючими протигазами):
 - підбір та одягання респіатора Р-2;
 - підбір протигазу ГП-5 за розмірами і підготовка його використання, одягання протигазу;
 - підбір дитячих протигазів;
 - виготовлення масок ПТМ-1;
 - розрахунки терміну перебування в ЗІЗ органів дихання.
2. Робота з засобами захисту шкіри:
 - Підготовка і одягання легкого захисного костюма Л-1; одягання комплектів захисного фільтруючого одягу (ЗФО); надягання засобів індивідуального захисту на уражених; розрахунок часу знаходження людей в ізолюючих засобах захисту шкіри.
3. Робота з основними табельними засобами медичного захисту: ознайомлення з вмістом аптечки індивідуальної АІ-2 та правилами використання препаратів;
 - проведення часткової санітарної обробки (ЧСО) дегазуючим розчином індивідуального протихімічного пакета ІПП-8;
 - використання індивідуального перев'язочного пакета (ІПП).

4. Складання нормативів №2,3,5 (одягання респіратора, протигаза, проведення ЧСО).

Запитання для самооцінки та самоконтролю:

1. Назвіть індивідуальні засоби захисту органів дихання ізолюючого топу та принципи їх дії.
2. Якого типу необхідно використовувати протигази для захисту від отруєння чадним газом?
 - І. Який засіб використовується для захисту дітей віком до 1,5 року?

Список рекомендованої літератури:

1. Бикова О.В. Болієв О.В., Деревинський Д.М., Єлісєєв В.Н., Миронець С.М., Осипенко СІ., Півень Ю.О. та інш. Основи цивільного захисту: Навч. посібник К: 2008.- 223 с.
2. Васійчук В.О., Гончарук В.Є., Качан СІ., Мохняк С.М. Основи цивільного захисту: Навч. посібник / Львів, 2010.- 384 с.
3. Гончарук В.Є., Качан СІ., Орел С.М., Пуцило В.І., «Оцінка обстановки у надзвичайних ситуаціях». Навчальний посібник, Видавництво НУ «Львівська політехніка». Львів, 2004р.,-136с.
4. Євдін О.М., Могильниченко В.В. та ін. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій. Т.1. "Техногенна та природна небезпека". Т.3. "Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони) та містобудування". Посібник.- К.: КІМ, 2007,2008.- 636 с,-152 с.
5. Михайлюк В.О. Цивільний захист: Навчальний посібник. Ч.3: Цивільна оборона. - Миколаїв: УДМТУ, 2002.- 155 с.
- 6 Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навч. посібник- К: Центр учбової літератури, 2008- 158 с.
7. Осипенко СІ., Іванов А.В. "Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту". Навчальний посібник. -К, 2008. -286с.
8. Русаловський А.В., Вендичанський В.Н. Цивільний захист: Навч. Посібн./За наук.ред. Запорожця О.І., -К.: АМУ, 2008, - 250с.
9. Стеблюк М.І. Цивільна оборона та цивільний захист: Підручник- К: Знання-Прес, 2007.- 487 с.

**Методичні рекомендації до виконання
самостійної роботи з курсу Цивільного захисту**

Самостійна робота - це активна пізнавальна діяльність всіх студентів, що виконується без безпосередньої участі педагога, але за його завданням в спеціально відведений для цього час; при цьому результати самостійних розумових і фізичних дій студентів виражаються зовнішньо контролюючим вчителем формами.

Сучасна вища школа готує студентів до самоосвіти, формує в них постійну поглиблену у поповненні, поглибленні і поновленні знань, їх активному використанні у навчальній і трудовій практиці, у повсякденному житті. Реалізація цього завдання пов'язана з умінням працювати з навчальною книгою підручником; умінням знаходити потрібний матеріал, аналізувати і порівнювати його.

Структура методичних рекомендацій пов'язана із специфікою вивчення цивільного захисту в умовах стаціонарного та заочного навчання, де частина навчального матеріалу винесена на самостійне опрацювання.

Самостійна робота включає: питання винесені на самостійне опрацювання, написання рефератів.

В сесійний період студенти повинні скласти письмові звіти про стан виконання самостійних робіт.

Готуючись до виконання самостійних робіт студентів потрібно опрацювати певну фахову та методичну літературу список якої додається.

Робота з фаховою та методичною літературою полягає в:

- 1) виділенні основних методичних задач теми;
- 2) у виявленні основних вмінь і навиків, які здобув студент при вивченні даної теми;
- 3) детальному вивченню кожної теми за чітко складеним планом;
- 4) розкритті учбово-виховних завдань даної теми за допомогою наочності, використання ТЗН, а також аналізі понять.

Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назви тем	Кількість годин
1	Державна політика у сфері цивільного захисту України в умовах надзвичайних ситуацій. 1.Правові й організаційні основи та принципи цивільного захисту. 2.Єдина державна система цивільного захисту населення і територій. 3. Основні заходи у сфері цивільного захисту	2
2	Прогнозування обстановки та планування заходів захисту в зонах радіоактивного, хімічного і біологічного зараження	4

	<p>1. Особливості прогнозування обстановки у зоні лиха.</p> <p>2. Характеристики зон радіоактивного, хімічного та біологічного зараження</p> <p>3. Визначення напрямку розповсюдження хмари зараженого повітря</p> <p>4. Вертикальна стійкість атмосфери (повітря)</p> <p>5. Методика визначення зон (територій) загальної та часткової термінової евакуації на ранній фазі розвитку радіаційної аварії</p> <p>6. Організація санітарного обслуговування людей та знезаражування техніки і майна, локалізація розливу твердими сипучими матеріалами.</p>	
	<p>3. Методи розрахунку зон ураження від техногенних вибухів і пожеж та протипожежний захист ОГ і протипожежний захист ОГ</p> <p>1. Методи розрахунку характеристик зон ураження (радіусів зон руйнувань) при вибухах конденсованих речовин, газоповітряних, паливно-повітряних сумішей у відкритому та замкнутому просторі. 2. Оцінка стійкості роботи ОГ внаслідок вибуху газоповітряної суміші.</p> <p>3. Засоби усунення пожеж: стаціонарні, ручні та пересувні. Вимоги пожежної безпеки до шляхів евакуації. Планування дій персоналу підприємств та організацій під час пожеж.</p> <p>4. Методика розрахунку необхідного часу на евакуацію людей із приміщень різного призначення, у яких виникає пожежа.</p>	<p>4</p>

Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Завдання №1

Індивідуальне завдання №1 передбачає аналіз одного із нормативно-правових актів, який регулює питання запобігання виникненню та захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, природного та соціального характерів.

№ варіанта	Завдання	Нормативно-правові акти
1	Проаналізуйте відповідність положень нормативно-правового акту, що відповідає Вашому варіантові, вимогам цивільного захисту населення та територій на сучасному етапі розвитку суспільства	Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях (Конвенцію ратифіковано із застереженнями Указом ПВР УРСР (114а-03) від 03.07.54)
2	Проаналізуйте права та обов'язки фізичних та юридичних осіб, які гарантовані нормативно-правовим актом, що відповідає Вашому варіантові	
3	Проаналізуйте відповідність положень нормативно-правового акту, що відповідає Вашому варіантові, вимогам цивільного захисту населення та територій на сучасному етапі розвитку суспільства	Конвенция об улучшении участи раненых, больных и лиц, потерпевших кораблекрушение, из состава вооруженных сил на море (Женева, 12 августа 1949 года) (Конвенция ратифицирована с оговорками Указом ПВС УССР (114а-03) от 03.07.54)
4	Проаналізуйте права та обов'язки фізичних та юридичних осіб, які гарантовані нормативно-правовим актом, що відповідає Вашому варіантові	
5	Проаналізуйте відповідність положень нормативно-правового акту, що відповідає Вашому варіантові, вимогам цивільного захисту населення та територій на сучасному етапі розвитку суспільства	Конвенция об обращении с военнопленными (Женева, 12 августа 1949 года) (Конвенция ратифицирована с оговорками Указом ПВС УССР (114а-03) от

6	Проаналізуйте права та обов'язки фізичних та юридичних осіб, які гарантовані нормативно-правовим актом, що відповідає Вашому варіантові	03.07.54)
7	Проаналізуйте відповідність положень нормативно-правового акту, що відповідає Вашому варіантові, вимогам цивільного захисту населення та територій на сучасному етапі розвитку суспільства	Конвенция о защите гражданского населения во время войны (Женева, 12 августа 1949 года) (Конвенция ратифицирована с оговорками Указом ПВС УССР (114а-03) от 03.07.54)
8	Проаналізуйте права та обов'язки фізичних та юридичних осіб, які гарантовані нормативно-правовим актом, що відповідає Вашому варіантові	
9	Проаналізуйте відповідність положень нормативно-правового акту, що відповідає Вашому варіантові, вимогам цивільного захисту населення та територій на сучасному етапі розвитку суспільства	Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), N 7960-XI (7960-11) від 18.08.89
10	Проаналізуйте права та обов'язки фізичних та юридичних осіб, які гарантовані нормативно-правовим актом, що відповідає Вашому варіантові	
11	Проаналізуйте відповідність положень нормативно-правового акту, що відповідає Вашому варіантові, вимогам цивільного захисту населення та територій на сучасному етапі розвитку суспільства	Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II), N 7960-XI (7960-11) від 18.08.89
12	Проаналізуйте права та обов'язки фізичних та юридичних осіб, які гарантовані нормативно-правовим актом, що відповідає Вашому варіантові	

13	Проаналізуйте відповідність положень нормативно-правового акту, що відповідає Вашому варіантові, вимогам цивільного захисту населення та територій на сучасному етапі розвитку суспільства	Закон України №1859-IV від 24 червня 2004 р. „Про правові засади цивільного захисту України”
14	Проаналізуйте права та обов’язки фізичних та юридичних осіб, які гарантовані нормативно-правовим актом, що відповідає Вашому варіантові	
15	Проаналізуйте відповідність положень нормативно-правового акту, що відповідає Вашому варіантові, вимогам цивільного захисту населення та територій на сучасному етапі розвитку суспільства	Закон України №2974-ХІІ від 3 лютого 1993 р. „Про цивільну оборону України”.
16	Проаналізуйте права та обов’язки фізичних та юридичних осіб, які гарантовані нормативно-правовим актом, що відповідає Вашому варіантові	
17	Проаналізуйте відповідність положень нормативно-правового акту, що відповідає Вашому варіантові, вимогам цивільного захисту населення та територій на сучасному етапі розвитку суспільства	Закон України №1809-III від 8 червня 2000 р. „Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру”
18	Проаналізуйте права та обов’язки фізичних та юридичних осіб, які гарантовані нормативно-правовим актом, що відповідає Вашому варіантові	
19	Проаналізуйте відповідність положень нормативно-правового акту, що відповідає Вашому варіантові, вимогам цивільного захисту населення та територій на	Положення „Про порядок проведення евакуації населення у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій

	сучасному етапі розвитку суспільства	техногенного та природного характеру”, затверджене постановою Кабінету Міністрів України № 1432 від 26 жовтня 2001 р
20	Проаналізуйте права та обов'язки фізичних та юридичних осіб, які гарантовані нормативно-правовим актом, що відповідає Вашому варіантові	
21	Проаналізуйте відповідність положень нормативно-правового акту, що відповідає Вашому варіантові, вимогам цивільного захисту населення та територій на сучасному етапі розвитку суспільства	Закон України №1550-III від 16 березня 2000 р. „Про правовий режим надзвичайного стану”
22	Проаналізуйте права та обов'язки фізичних та юридичних осіб, які гарантовані нормативно-правовим актом, що відповідає Вашому варіантові	
23	Проаналізуйте відповідність положень нормативно-правового акту, що відповідає Вашому варіантові, вимогам цивільного захисту населення та територій на сучасному етапі розвитку суспільства	Закон України №1647-III від 6 квітня 2000 р. „Про правовий режим воєнного стану
24	Проаналізуйте права та обов'язки фізичних та юридичних осіб, які гарантовані нормативно-правовим актом, що відповідає Вашому варіантові	
25	Проаналізуйте відповідність положень нормативно-правового акту, що відповідає Вашому варіантові, вимогам цивільного захисту населення та територій на сучасному етапі розвитку суспільства	Порядок класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру за їх рівнями, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 368 від 24 березня 2004 р.
26	Проаналізуйте права та обов'язки фізичних та юридичних осіб, які гарантовані нормативно-правовим	

	актом, що відповідає Вашому варіантові	
27	Проаналізуйте відповідність положень нормативно-правового акту, що відповідає Вашому варіантові, вимогам цивільного захисту населення та територій на сучасному етапі розвитку суспільства	Положення „Про єдину державну систему запобігання та реагування на надзвичайні ситуації техногенного і природного характеру”, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 3 серпня 1998 р. № 1198
28	Проаналізуйте права та обов'язки фізичних та юридичних осіб, які гарантовані нормативно-правовим актом, що відповідає Вашому варіантові	
29	Проаналізуйте відповідність положень нормативно-правового акту, що відповідає Вашому варіантові, вимогам цивільного захисту населення та територій на сучасному етапі розвитку суспільства	Класифікаційні ознаки надзвичайних ситуацій, затверджені наказом МНС України №119 від 22 квітня 2003 р.
30	Проаналізуйте права та обов'язки фізичних та юридичних осіб, які гарантовані нормативно-правовим актом, що відповідає Вашому варіантові	

ЗАВДАННЯ №2

Кожному студенту пропонується написання реферату з однієї з тем:

1. Закон України „Про правові засади цивільного захисту”. Права та обов'язки громадян у сфері захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру.
2. Основи організації життєзабезпечення населення у зонах надзвичайних ситуацій та тимчасового відселення людей
3. Сучасні дозиметричні прилади та правила їх експлуатації.
4. Основні вимоги безпеки з перебування на радіаційно забруднених територіях. Режим радіаційного захисту.
5. Рекомендації щодо гігієни харчування в зонах надзвичайних ситуацій.

- 6 Профілактика отруєнь недоброякісними харчовими продуктами.
7. Дезинфікуючі речовини та розчини. Порядок проведення дезінфекції.
- 8 Засоби колективного захисту цивільного населення. Підвищення захисних властивостей житлових будівель, квартир .
9. Обов'язки дорослих щодо дотримання безпеки та захисту дітей.
10. Навчання студентів діям в умовах надзвичайної ситуації, виховання переконань в необхідності дотримання норм безпечної поведінки.
11. Засоби індивідуального захисту органів дихання для дітей.
12. Захист продуктів харчування, питної води від зараження радіоактивними, хімічними та бактеріологічними отруйними речовинами.
13. Евакуація. Порядок та шляхи проведення евакуації. Вимоги до людей, що евакуюються.
14. Організація евакуації учасників навчально-виховного процесу із зони надзвичайної ситуації.
15. Аналіз основних причин нещасних випадків (травмувань, загибелі людей) та типові помилки при наданні першої допомоги.
16. Пожежно-та вибухонебезпечні предмети у побуті. Правила поведінки мри виявленні вибухонебезпечних предметів.
17. Морально-психологічна підготовка студентів до дій у надзвичайних ситуаціях.
18. Правила безпечної поведінки при масових скупченнях людей.
19. Значення студентами усвідомленої поведінки при надзвичайних ситуаціях.
20. Забезпечення техногенної безпеки на підприємствах, в установах та організаціях, як складової частини цивільного захисту.
21. Медико-санітарне забезпечення населення на випадок НС.
22. Спостереження, оцінка і прогнозування санітарно-епідемічної обстановки на території України.
23. Практичне закріплення знань, отриманих дітьми протягом навчального року щодо дій у НС в ході "Дня цивільної оборони" та "Тижня безпеки дитини дошкільного віку". Методика планування, підготовки та проведення цих навчально-практичних заходів з цивільного захисту.
24. Оволодіння системою наукових знань, гуманістичних ідеалів, цінностей, переконань і способів діяльності у НС.
25. Формування нового мислення, цілісного знання, практичного вміння, необхідного для прийняття обґрунтованих рішень у сфері цивільного захисту.
26. Культура безпеки, як структурна компонента базової культури особистості і невід'ємна складова професійної культури кожного майбутнього фахівця.
27. Структура впливу параметрів людського фактору (стрес, недостатній рівень знань, інформації, помилкові дії тощо) на управління безпекою у НС.

28. Аналіз соціально-економічного стану та потенційних небезпек техногенного та природного характеру регіону (підприємства).
29. Пожежно-та вибухонебезпечні предмети у побуті. Правила поведінки при виявленні вибухонебезпечних предметів.
30. Морально-психологічна підготовка студентів до дій у надзвичайних ситуаціях.

Список рекомендованої літератури:

Основні законодавчі та нормативно-правові акти:

1. Конституція України. Основний закон. - К., 1996.
2. ДСТУ Б А.2.2-7:2010. Проектування. Розділ інженерно-технічних заходів цивільного захисту (цивільної оборони) у складі проектної документації об'єктів. Київ. - Мінрегіонбуд. України, - 2010.
3. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. - К., 1998.
4. Про охорону здоров'я: Закон України. - К, 1992.
5. Про пожежну безпеку: Закон України. - К, 1993.
6. Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 1994. - № 27.
7. Про охорону здоров'я: Закон України. - К., 1992.
8. ДБН-97 Державні будівельні норми України Київ. Держ. Стандарт. 1999р.
9. ДСТУ 3891-99 "Безпека у надзвичайних ситуаціях". Київ. Держ. Стандарт. 1999р.
10. Закон України „Про цивільну оборону України”. - К.Голос України, 06.03.1993.(додаток-24.03.1999р).
11. Положення про цивільну оборону України. Постанова Кабміну України від 10.05.1994.-№299.
12. Закон України „Про державний матеріальний резерв” від 24.01.97 № 51/97-ВР (Із зм. і доп., внесеними Законами України від 18.11.97 № 642/97-ВР, від 16.07.99 №988-ХІУ, від 11.05.00 №1709-111, від 16.02.98 №174).
13. Закон України „Про правовий режим воєнного стану”. - К.Урядовий кур'єр, 14.06.2000.-№107.
14. Закон України „Про захист людини від інфекційних хвороб”. - К. 06.04.2000. №1645-111.
15. Закон України „Про зону надзвичайної екологічної ситуації”. -К.13.07.2000.-№1908- III.
16. Закон України „Про об'єкти підвищеної небезпеки”. - К. 18.01.2001.-№2245- III.

17. Закон України „Про охорону атмосферного повітря”. - К.: Відомості Верховної Ради України, 1992. - № 50.- Ст. 678.
- IX. Закон України „Про зону надзвичайної екологічної ситуації” від 13.07.00. N-08-111.
19. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища". -К.: Відомості Верховної Ради України, 1991. -№ 41. - Ст. 546.
20. Закон України "Про правовий режим території, що зазнала Радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи". - К.: Відомості Верховної Ради України, 1991. - № 16. - Ст. 198; 1992., № 13. - Ст. 177.
21. Закон України "Про тваринний світ". - К.: Відомості Верховної Ради України, 1993. -№ 18.-Ст. 191.
22. Закон України "Про екологічну експертизу". - К.: Відомості Верховної Ради України, 1995. - № 8. - Ст. 54.
23. Закон України „Про правовий режим надзвичайного стану”. - К.Урядовий кур'єр, 14.06.2000.-№107.
24. Закон України „Про аварійно - рятувальні служби”. - К.Урядовий кур'єр, 14.12.1999.-№1281.
25. Закон України „Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру”. - К.Урядовий кур'єр, 16.09.2000.-№149.
26. Постанова КМ України „Про Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій” від 16.02.98 №174 (Із зм. і доп., внесеними постановами КМ України від 24.09.99 №1763, від 21.10.99 №43.
27. Постанова КМ України „Про порядок формування розміщення та проведення операцій з матеріальними цінностями Державного резерву” від 08.10.97року№1129.
28. Постанова КМ України „Про номенклатуру та обсягів продукції Державного матеріального резерву” від 07.08.98 року №1245-46.
29. Постанова КМ України „Про розбронювання матеріальних цінностей мобілізаційного резерву та створення запасів матеріально-технічних ресурсів для виконання першочергових робіт під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій” від 15.04.97 року №338-027.
30. Постанова КМ України „Про затвердження особливостей формування та проведення операцій з матеріальними цінностями мобілізаційного резерву” від 29.01.98 року №100-03.
31. Постанова КМ України „Про затвердження Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях” від 15.02.99 №2.
32. Постанова КМ України „Про Основні засади створення в Україні підсистеми рятування і ліквідації небезпечних забруднень на воді єдиної

державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного характеру" від 5.10.98 №1599.

33. Постанова Кабміну України „Про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру" К.03.08.1998.-№1198.

34. Указ Президента України „Про систему реагування на надзвичайні ситуації на водних об'єктах" від 15.06.01 №436/2001.

Основна література:

1. Бикова О.В., Болієв О.В., Деревинський Д.М., Єлісєєв В.Н., Миронець С.М., Осипенко СІ., Півень Ю.О. та інш. Основи цивільного захисту: Навч. посібник К: 2008-223 с.

2. Васійчук В.О., Гончарук В.Є., Качан СІ., Мохняк СМ. Основи цивільного захисту: Навч. посібник / Львів, 2010.- 384 с.

3. Гончарук В.Є., Качан СІ., Орел С.М., Пуцило В.І., «Оцінка обстановки у надзвичайних ситуаціях». Навчальний посібник, Видавництво НУ «Львівська політехніка». Львів, 2004р.,-136с.

4. Євдін О.М., Могильниченко В.В. та ін. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій. Т.1. "Техногенна та природна небезпека". Т.3."Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони) та містобудування".Посібник.- К.: КІМ, 2007, 2008.- 636 с,- 152 с.

5. Михайлюк В.О. Цивільний захист: Навчальний посібник. Ч.3: Цивільна оборона. - Миколаїв: УДМТУ, 2002.-155 с.

6 Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навч. посібник- К: Центр учбової літератури, 2008- 158 с.

7. Осипенко СІ., Іванов А.В. "Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту". Навчальний посібник. -К., 2008. -286с.

8. Русаловський А.В., Вендичанський В.Н. Цивільний захист: Навч. Посібн./За наук.ред. Запорожця О.І., -К.: АМУ, 2008, -250с.

9. Стеблюк М.І. Цивільна оборона та цивільний захист: Підручник- К: Знання-Прес, 2007.-487 с.

9. Сусло С.Т., Заплатинський В.М., Харамда Г.М. Цивільний захист: Навч. посібник/Заред.. проф.. М.О. Біляковича-К.: Арістей, 2007-386 с.

Додаткова література:

1. Бегун В.В., Бегун С.В., Широков СВ. Казачков И.В., Литвинов В.В., Письменний Е.Н. Культура безопасности на ядерных объектах Украины. Учебн. пособие. - К. НТУУ КПИ, 2009, -363с.

2. Глотов "Безопасность жизнедеятельности человека на морских судах", 2000г. 320с.

і Довідник з цивільної оборони / Г.Г. Міговіч, ЗАТ "Українська екологічна група". К. - 1998. - 526с. І Джиргей В.С., Жидецький В.Ц. Безпека життєдіяльності. Львів "Афіша", 1999.-252с. Депутат О.П., Коваленко І.В., Мужик І.С., Цивільна оборона. Навчальний посібник / За ред. Кашина П.І. - Львів, "П.П. Васильович К.І.", 2005-338 с. (>. Збірник нормативно-правових актів з питань надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру .Вип.3. Під заг.ред. В.В.Дурдинця-Київ: Агенство "Чорнобильінтерінформ", 2001.-532с.

7. Методичні вказівки з курсу "Цивільна оборона" для студентів магістратури денної форми навчання / Укл.: О.І. Бабенко, Р.І. Черевко. - К.: КДЕУ, 1997. -136 с.

Х. Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97). - Київ: Відділ поліграфії Українського центру держсанепіднагляду МОЗ України, 1998. -125 с. ⁶). Основи соціоекології: Навч. посіб. / Г.О. Бачинський, Н.В. Бернада, В.Д. Бондаренко та ін.; За ред. Г. О. Бачинського. - К.: Вища шк., 1995. - 238 с. 10. Програма дій "Порядок денний на ХХІ сторіччя". - К.: "Інтерсфера", 2000.-359 с.